

แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง และการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคี

สุรพงษ์ เอ็มอุทัย¹ ภาคภูมิ พุสกุลสถาพร²

Surapong Ermuthai¹ Pakpoom Pusakunsataporn²

¹ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 10230
Director, Bureau of Personnel Competency Development, The Office of the Vocational Education Commission, Bangkok 10230

² นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 10230

Human Resources Office, Professional level, Bureau of Personnel Competency Development, The Office of the Vocational Education Commission, Bangkok 10230

¹ Corresponding Author: E-mail: surapong_sdi@hotmail.com

บทคัดย่อ

แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูงและการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคีเป็นการดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่ได้กำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนในการยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคี ในสถานศึกษาทั้งรัฐและเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้มีจำนวนผู้เรียนทวิภาคี 50% ของผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งหมด ภายในปี พ.ศ. 2568 โดยได้ยกระดับความร่วมมือการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่าย 5 สภาหลัก สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดทั้ง 77 แห่ง และสถาบันการอาชีวศึกษาทั้ง 23 แห่ง ตลอดจนสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมสถานศึกษาและการบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้ แนวทางการขับเคลื่อนดังกล่าว ได้ใช้แนวคิด 3 ส 1 ป (เสริมสร้าง ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุง) เป็นหัวใจหลักในการดำเนินงาน

การขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูงและการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคีจะประสบความสำเร็จได้นั้น นอกจากการกำหนดนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายสู่ปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมแล้ว การได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การติดตามประเมินผล การขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ระดับจังหวัด การติดตามและรายงานผลความก้าวหน้า การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี (DVE DATA) ให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกมิติ จะช่วยให้การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เกิดประโยชน์สูงสุดกับการพัฒนาประเทศไทยอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

Abstract

The guidelines for promoting high-quality Dual Vocational Education (DVE) management and increasing the number of students enrolled in the DVE system have been formulated in accordance with the imperative policy of the Office of the Vocational Education Commission (OVEC). The goal has been clearly set to improve the quality of dual vocational education management and increase the number of dual vocational education students in both public and private educational institutions under OVEC, so that by the year 2025, 50 percent of all vocational students should be enrolled in the DVE system. This is accomplished by raising the level of collaboration amongst partners in the networks, which include 5 major councils, 77 provincial vocational education offices, and 23 vocational education institutions, as well as public and private enterprises. These networks play a crucial role in promoting vocational colleges as well as in integrating with other agencies in the local areas. The aforementioned propulsion strategy is built around 3 S 1 P concept (Semsarng: Strengthen, Songserm/Sanapsanun: Support, Prapprung: Improve) which serves as the foundation for the operations.

To achieve high-quality Dual Vocational Education (DVE) management and increasing the number of students enrolled in the DVE system, determining clear policies and guidelines is crucial for supporting the implementation. In addition, collaboration with partners from all pertinent sectors within the networks, monitoring and evaluating the management of dual vocational education at the provincial level, continuous monitoring and reporting on the progress of operations, as well as the development of a database system by the Dual Vocational Education Center (DVE DATA) that is efficient and comprehensive in all dimensions, are all essential elements for achieving successful concrete results for promoting the dual vocational education in Thailand.

Keyword : Dual Vocatioal Education

1. บทนำ

รัฐบาลได้กำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในส่วนของประเด็นการจัดการศึกษาของประเทศ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ การผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ 20 ปี ในประเด็นที่ 12 การพัฒนาการเรียนรู้ แผนย่อยที่ 3 ประเด็นที่ 11 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต รวมทั้ง แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) โดยกำหนดแนวทางด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย และนโยบายเร่งด่วน เรื่อง การเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 และพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย ในด้านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยเฉพาะหมวดหมู่ที่ 12 การพัฒนาการศึกษาของประเทศเพื่อให้ประเทศไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้

อย่างต่อเนื่องตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ซึ่งหมุดหมายดังกล่าวนี้ ยังมีความสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่ได้ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้และทักษะในการประกอบวิชาชีพอย่างเพียงพอ

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน รัฐบาลได้มุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ โดยเฉพาะการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (Value Added) รัฐบาลได้กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนา นำร่องใน 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายหลัก (First S-Curve, New S-Curve) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตและพัฒนากำลังคนในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานโดยเฉพาะการพัฒนาทักษะอาชีพ เร่งเตรียมความพร้อมกำลังแรงงานในกระบวนการผลิตอย่างมีคุณภาพอย่างเป็นระบบ เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในภาคการผลิตให้สูงขึ้น เรื่องดังกล่าวนี้ ส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ซึ่งนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง กับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ที่ต้องมุ่งเน้นส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามาบูรณาการและเชื่อมโยงความร่วมมือด้านการอาชีวศึกษาและฝึกอบรม โดยใช้ประโยชน์จากกลไกความร่วมมือที่เข้มแข็งจากทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายโอนแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในงานอาชีพ และสนับสนุนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามามีส่วนร่วม ในการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง ที่ตอบโจทย์และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมถึงการพัฒนากระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ช่วยให้ทราบข้อมูลอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของตลาดแรงงาน สามารถเชื่อมโยงกับความต้องการสมรรถนะกำลังคนในแต่ละอุตสาหกรรม การผลิตและบริการที่เป็นเป้าหมาย รวมถึงการสร้างกลไกเชื่อมโยงระบบสมรรถนะกำลังคนกับค่าจ้างให้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผล การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมที่มีคุณภาพ จะช่วยยกระดับการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสูง สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

2. นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

กระทรวงศึกษาธิการ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งเน้นประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ผ่านกลไกการรับฟังความคิดเห็นมาประกอบการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา ตลอดจนมุ่งเน้นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคการศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 มีดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อความปลอดภัย
2. การยกระดับคุณภาพการศึกษา
3. การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาทุกช่วงวัย
4. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
5. การส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพครู บุคลากรทางการศึกษา และบุคลากรสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
6. การพัฒนาระบบราชการ และการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล
7. การขับเคลื่อนกฎหมายการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ

3. นโยบายและจุดเน้นการปฏิบัติราชการของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นการปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ แนวคิด และนโยบายในการยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา ดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision) : ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง เพื่อการพัฒนาประเทศ

แนวคิด (Concept) : ประเทศไทย มั่นคง ร่ำรวย ด้วยมืออาชีวะ

ภาพที่ 1 การประชุมวิชาการ ปัจจุบันสู่อนาคตการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง
เพื่อการพัฒนาประเทศ "สื่อสาร ส่งเสริม ส่งการปฏิบัติ"
ที่มา : ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี – สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้ความสำคัญในการยกระดับการพัฒนาคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กำหนด 5 นโยบายหลัก ดังนี้

1. ยกระดับคุณภาพอาชีวศึกษา (Quality)
2. ยกระดับความร่วมมือ (Cooperation)
3. ขยายโอกาสการอาชีวศึกษา (Equity)
4. เสริมสร้างอาชีวศึกษาปลอดภัย (Safety)
5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Efficiency)

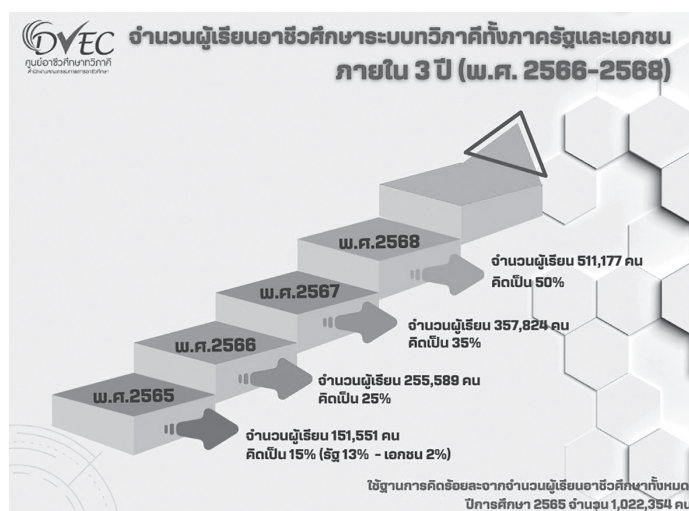
และ 11 นโยบายเร่งด่วน (Quick win) เพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับการจัดการอาชีวศึกษา โดยเร่งรัดการทำงานในภาพรวมของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ สร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ในการพัฒนาคุณภาพอาชีวศึกษาในทุกมิติ ได้กำหนดนโยบายเร่งด่วน ดังนี้

1. บริหารงานบุคคลและวิทยฐานะของข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษา และข้าราชการพลเรือน
2. ยกระดับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในทุกระดับการศึกษา (ปวช. ปวส. ปริญญาตรี)
3. ยกระดับโครงการอาชีวะอยู่ประจำ เรียนฟรี มีอาชีพ
4. ขับเคลื่อนโครงการทวิศึกษาแนวใหม่
5. ขับเคลื่อนศูนย์อาชีวะช่วยประชาชน
6. ขับเคลื่อนศูนย์ความปลอดภัย

7. ปฏิรูปกลุ่มวิทยาลัยเกษตรและประมง
8. ประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์อาชีวศึกษา
9. ปรับปรุงกฎ ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง
10. ขับเคลื่อนศูนย์บริหารงานการศึกษาพิเศษอาชีวศึกษา
11. ขับเคลื่อนศูนย์บริหารเครือข่ายการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา (CVM)

4. แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง และการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคี

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูงที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นหนึ่งในนโยบายเร่งด่วน (Quick win) ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดย ว่าที่ร้อยตรีธนู วงษ์จินดา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้กำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน ในการยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคี ในสถานศึกษาทั้งรัฐและเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้มีจำนวนผู้เรียนทวิภาคี 50% ของผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งหมด ภายในปี พ.ศ. 2568 ดังนั้น หน่วยงานในสังกัดทุกแห่ง จึงต้องเร่งขับเคลื่อนเรื่องนี้ให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม โดยตั้งเป้าหมายการเพิ่มการเรียนการสอนในรูปแบบทวิภาคีแบบขั้นบันได โดยปัจจุบันปี พ.ศ. 2565 จำนวนผู้เรียนทวิภาคีมีอยู่เพียง 151,511 คน คิดเป็นสัดส่วน 15% ของผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2566 ตั้งเป้าหมายจะเพิ่มขึ้นเป็น 25% ของผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งหมด คิดเป็นจำนวนผู้เรียนทวิภาคี 255,589 คน และ ในปี พ.ศ. 2568 ผู้เรียนทวิภาคี จะเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วน 50% ของผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งหมด คิดเป็นจำนวนผู้เรียนทวิภาคี 511,177 คน ซึ่งเป็นเป้าหมายใหม่ที่มีความท้าทายอย่างยิ่ง ทั้งนี้ การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะเกิดประโยชน์กับผู้เรียนในหลายด้าน คือ ผู้เรียนจะมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ เมื่อสำเร็จการศึกษาสามารถปฏิบัติงานในสาขาวิชาที่ฝึกอาชีพได้ทันที มีเบี้ยเลี้ยงและสวัสดิการต่าง ๆ ที่ผู้เรียนใช้ในการดำรงชีวิตระหว่างเรียนได้อย่างดี ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ

ภาพที่ 2 จำนวนผู้เรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ทั้งภาครัฐและเอกชน
ที่มา : ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี – สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ในขณะเดียวกัน สถานประกอบการสามารถจัดวางแผนกำลังคนในระยะยาวได้ในสาขาวิชาที่ขาดแคลน และต้องใช้ความชำนาญ เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้วมีคุณภาพตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการ และได้เรียนรู้การเป็นพนักงานก่อนที่จะมีการจ้างงาน โดยเฉพาะในเรื่องความสามารถในการปฏิบัติงานกับเทคโนโลยีขั้นสูง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการอาชีวศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ช่วยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครูผู้สอนในสถานศึกษาและครูฝึกในสถานประกอบการ ได้สะดวกขึ้น ส่วนสถานศึกษาก็จะมีเครือข่ายความร่วมมือในการผลิตและพัฒนาากำลังคน มีข้อมูลในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการร่วมพัฒนาครู และผู้เรียน โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่ง จากสถานประกอบการชั้นนำ ในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในการร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

อย่างไรก็ตาม การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติ การอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 8 ดังนี้

การจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียน ใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ

เพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนาากำลังคน สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถจัดการศึกษา ตามวรรคหนึ่งในหลายรูปแบบรวมกันได้ ทั้งนี้ สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันนั้นต้องมุ่งเน้น การจัดการศึกษา ระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ

จากการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Key success factors) ในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งมีนักวิชาการ ได้สรุปองค์ประกอบไว้ 6 ประการ ดังนี้ [2]

1. บันทึกความร่วมมือ (Memorandum of Understanding: MOU) ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา/ สถาบัน/ สถานศึกษาและสถานประกอบการ
 2. สัญญาฝึกอาชีพระหว่างสถานประกอบการและผู้เรียน
 3. แผนการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ตลอดระยะเวลาการฝึกอาชีพที่กำหนดในแผนการเรียนตลอดหลักสูตร
 4. การประเมินมาตรฐานการฝึกอาชีพตามข้อตกลง และตามแผนการฝึกอาชีพที่จัดทำร่วมกันระหว่าง สถานประกอบการ และสถานศึกษาหรือสถาบัน
 5. ใบรับรองการผ่านงานของสถานประกอบการ เมื่อสิ้นสุดการฝึกอาชีพลงนามโดยสถานประกอบการ
 6. วุฒิบัตรการศึกษาระบบทวิภาคีลงนามร่วมกัน 2 ฝ่าย คือ สถานประกอบการและสถานศึกษาหรือสถาบัน
- โดยสรุปจากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในประเทศไทย ดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ที่เน้นการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาในด้านวิชาชีพ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีสายปฏิบัติการ รวมถึง เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562 ที่กำหนดให้คณะกรรมการ การอาชีวศึกษา ใช้กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ เป็นหลักในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา แต่ละระดับ ซึ่งคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ประกาศกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือ

สายปฏิบัติการไว้แล้ว และเพื่อให้การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมีมาตรฐานสอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิ อาชีวศึกษาแห่งชาติ และเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ จึงมีประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ลงวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2563 เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3 ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี

ที่มา : ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี – สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ให้เข้าสู่ตลาดแรงงานตามความต้องการของสถานประกอบการและการเพิ่มปริมาณผู้เรียนอาชีวศึกษาทวิภาคี โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ยกระดับความร่วมมือการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาร่วมกับ ภาคีเครือข่าย 5 สภาหลัก ในการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย เพื่อเชื่อมโยงกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับหน่วยงานในส่วนของ 5 สภาหลัก ในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนการจติทวิภาคีให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสำนักงานอาชีวศึกษา จังหวัดทั้ง 77 แห่ง และสถาบันการอาชีวศึกษาทั้ง 23 แห่ง จะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมสถานศึกษา และการบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้ แนวทางการขับเคลื่อนดังกล่าว ได้ใช้แนวคิด 3 ส 1 ป (เสริมสร้าง ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุง) เป็นหัวใจหลักในการดำเนินงาน ซึ่งอธิบายในรายละเอียดได้ ดังนี้

1. เสริมสร้างการประชาสัมพันธ์ และการแนะแนวเชิงรุก

1.1 สร้างสื่อประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อสร้างภาพลักษณ์ ค่านิยม การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้เป็นที่ยอมรับ นำไปสู่การเพิ่มปริมาณผู้เรียนอาชีวศึกษาทวิภาคี และภาคีเครือข่าย

1.2 แนะนำการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเชิงรุกและเชิงลึกให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ในทุกช่องทางการสื่อสาร

1.3 เผยแพร่มาตรการจูงใจด้านภาษีและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้กับสถานประกอบการอย่างชัดเจนและครอบคลุมทุกจังหวัด

2. ส่งเสริมการเพิ่มภาคีเครือข่าย และระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ

2.1 สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย (Strategic Partners) ในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ผ่านกลไก 5 สภา สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย) อ.กรอ.อศ. 33 กลุ่มอาชีพ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัด สถาบันการอาชีวศึกษา สถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐและเอกชน พร้อมทั้ง ส่งเสริมให้รับผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาทวิภาคีเข้าทำงานในปริมาณที่สูงขึ้น

2.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลของศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี (DVE DATA) ให้มีประสิทธิภาพสูง ครอบคลุมทุกมิติ เชื่อมโยงโครงสร้างระดับจังหวัด

2.3 ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มีประสิทธิภาพทั้งภาครัฐและเอกชน

3. สนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง

3.1 พัฒนาคู่มือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง เพื่อเพิ่มปริมาณผู้เรียนอาชีวศึกษาทวิภาคีให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

3.2 พัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนแบบฐานสมรรถนะ (Competency Based Training) เพื่อเตรียมความพร้อมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูงในทุกจังหวัด ด้วยรูปแบบการพัฒนาที่ยืดหยุ่น เช่น บทเรียนสำเร็จรูปออนไลน์ (e-Learning) หรือ Hybrid ฯลฯ

3.3 พัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนทุกระดับ ให้มีความยืดหยุ่น เชื่อมโยงกับมาตรฐานอาชีพ/มาตรฐานฝีมือแรงงาน/มาตรฐานสากล บูรณาการแนวคิด BCG Economy และใช้การทำงานเป็นฐาน (Work Based Learning) เพื่อผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง และเพิ่มโอกาสในการมีงานทำ

3.4 นิเทศการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ เพื่อยกระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพ

4. ปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

4.1 ปรับกลไกการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จากเดิมใช้ลักษณะเป็นกลุ่มจังหวัด รูปแบบเขตพื้นที่ (15 เขตพื้นที่) โดยมีศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีเขตพื้นที่ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ เปลี่ยนเป็นการใช้รูปแบบจังหวัดเป็นฐาน (77 จังหวัด) โดยมีสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดทำหน้าที่ขับเคลื่อนในพื้นที่

4.2 ปรับปรุงข้อกฎหมาย ระเบียบ มาตรการ หรือกลไกการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีความกระชับ ยืดหยุ่น และคล่องตัว เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มอาชีพและพื้นที่

4.3 ติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง และรายงานผลการดำเนินงานเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี (DVE DATA) เป็นรายไตรมาส

ภาพที่ 4 แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูงและการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคี

ที่มา : ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี – สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ทั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่สามารถใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมีความเข้มแข็งและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ดังนี้

1. การจัดให้มีคณะกรรมการร่วม เพื่อบริหารความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่เข้มแข็งในทุกระดับทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ เพื่อเป็นกลไกการขยายและยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
2. สร้างการรับรู้ และเข้าใจคุณค่าการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี แก่ผู้บริหาร ครู ที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดวิธีการพัฒนาระบบทวิภาคีสู่การปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อสถานประกอบการ ผู้เรียน ตลอดจนผู้ปกครอง และชุมชน
3. สร้างแรงจูงใจภาคีเครือข่ายเพื่อขยายและยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประชาสัมพันธ์เชิงรุก สร้างภาพลักษณ์ ลดความยุ่งยากในการเข้าร่วมจัดทวิภาคี เพื่อให้ภาคเอกชนเข้าร่วมเพิ่มจำนวนผู้เรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
4. พัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานทุกภาคส่วน ให้สามารถฉีกกำลังในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างมีคุณภาพ ซึ่งการพัฒนาที่มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - 4.1 การพัฒนาครูผู้สอน
 - 4.2 การพัฒนาครูฝึกในสถานประกอบการ
 - 4.3 การพัฒนาผู้เรียน
 - 4.4 การพัฒนาหลักสูตร

5. ปัจจัยสำคัญในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูงให้ประสบความสำเร็จ

5.1 นโยบาย

ยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ต้องการให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดีมีคุณลักษณะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว จึงดำเนินการขยายและยกระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง สร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการร่วมมือด้วยมาตรการต่าง ๆ เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษี ยกย่องเชิดชูเกียรติ จัดทำประกาศ ระเบียบ กฎหมาย ข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ

5.2 สถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

5.2.1 สถานศึกษา

สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การพัฒนาหลักสูตรต้องอยู่บนฐานความต้องการของสถานประกอบการ และความต้องการของประเทศ เนื้อหาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ต้องเป็นแบบฐานสมรรถนะ เน้นภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทางทฤษฎี และมีทักษะในทางปฏิบัติ สามารถปฏิบัติงานได้ มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้สนใจสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ซึ่งในเรื่องนี้สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการ ภูวเรศ อับดุลสตา และรองศาสตราจารย์ วรณดี สุทธินรากร [2] ที่ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีว่าเป็นการจัดการศึกษา ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญเฉพาะด้าน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามศักยภาพและความสามารถของตนเอง มีการใช้ระบบถ่ายโอนผลการเรียน การสะสมผลการเรียน การเทียบความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรม ส่งเสริมให้สถานประกอบการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานศึกษาได้ ทั้งนี้ หลักการสำคัญของหลักสูตรได้มุ่งเน้นการประสานความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ สถานศึกษายังต้องสนับสนุนการพัฒนาด้านสื่อการศึกษา ให้มีความหลากหลายและพอเพียงสำหรับการให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสร้างโอกาสทางการศึกษา ลดข้อจำกัด ด้านเวลา สถานที่ และค่าใช้จ่ายในการศึกษา โดยใช้การศึกษาทางไกลในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้ง ส่งเสริมให้สถานประกอบการทุกภาคส่วนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพ

5.2.2 ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการสนับสนุนด้านทรัพยากรและส่งเสริมบุคลากร ให้มีความพร้อมด้านการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ด้วยการส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชาชีพได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ เพิ่มสมรรถนะทั่วไปและสมรรถนะทางวิชาชีพให้แก่ครู ส่งผลให้ครูผู้สอนมีความรู้ทางวิชาการ ทักษะ สมรรถนะ และประสบการณ์ทางวิชาชีพเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ กระบวนการสำคัญในการพัฒนาครูผู้สอน คือ การส่งครูผู้สอนเข้าไปฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพในสถานประกอบการ โดยใช้วิธีการสร้างความร่วมมือการจัดการศึกษาระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิทยาการและเทคโนโลยี องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยจากสถานประกอบการ แล้วนำความรู้ที่ได้รับนั้นมาปรับประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ทันต่อสภาพการณ์ของตลาดแรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ซึ่งเน้นที่การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการแบบเครือข่ายการประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย สร้างนวัตกรรมและงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ รวมถึง มีเครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการฝึกปฏิบัติพร้อมกับความต้องการของผู้เรียน

5.3 สถานประกอบการ

สถานประกอบการต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ เป้าหมาย และกระบวนการในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้เรียนระบบทวิภาคี ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูฝึกในสถานประกอบการ ตามแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนด สนับสนุนทรัพยากรการจัดการศึกษา โดยร่วมมือให้สถานศึกษาพัฒนาองค์ความรู้เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่ผู้เรียน จัดสวัสดิการที่จำเป็น รวมทั้ง จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ ต้องเป็นไปตามข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายลงนามในบันทึกความร่วมมือ แสดงความสมัครใจต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ปรากฏในหนังสือฉบับนั้น โดยที่หนังสือนี้ไม่ถือว่าเป็นสัญญาผูกมัด โดยสถานประกอบการมีการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.3.1 เป็นผู้ประกอบการที่ดำเนินการฝึกอาชีพให้สอดคล้องกับผู้เรียนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

5.3.2 มีความพร้อมในการฝึกอาชีพตามสาขาวิชานั้น

5.3.3 จัดให้มีครูฝึกในสถานประกอบการที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา ทำหน้าที่สอนการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ ทั้งนี้ การฝึกอาชีพระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงต้องมีครูฝึกหนึ่งคนต่อผู้เรียนไม่เกินสิบคน การฝึกอาชีพระดับปริญญาตรีต้องมีครูฝึกหนึ่งคนต่อผู้เรียนไม่เกินแปดคน

5.3.4 จัดให้มีผู้ควบคุมการฝึกทำหน้าที่ประสานงานกับสถานศึกษาในการจัดฝึกอาชีพ และรับผิดชอบดูแลการฝึกอาชีพของผู้เรียนในสถานประกอบการ

5.3.5 จัดสิ่งแฉล้มที่เอื้ออำนวยต่อการฝึกอาชีพ

5.3.6 จัดฝึกอาชีพให้กับผู้เรียนตามบันทึกข้อตกลงที่ทำไว้ร่วมกัน

5.3.7 จัดส่งบุคลากรเข้าร่วมประชุมสัมมนากับสถานศึกษา

5.3.8 จัดสวัสดิการ ตลอดจนมาตรการเกี่ยวกับสวัสดิภาพให้แก่ผู้เรียนที่เข้ารับการฝึกอาชีพ

ในการเลือกสถานประกอบการเข้าร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถานศึกษาจะต้องวิเคราะห์การประกอบกิจการ ความพร้อมของสถานประกอบการ และความพร้อมของสถานศึกษา ก่อนกำหนดสาขาวิชาชีพที่จะร่วมกันฝึก จะต้องทำความเข้าใจร่วมกันในหลักการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและหน้าที่ ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย

ภาพที่ 5 สถานศึกษาวิเคราะห์ความพร้อมของสถานประกอบการ

ที่มา : ประชาสัมพันธ์ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี – สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

5.4 ผู้เรียนและผู้ปกครอง

5.4.1 ผู้เรียน

ผู้เรียน คือ ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ต้องการเพิ่มปริมาณผู้เรียนระบบทวิภาคีให้มากขึ้น เพื่อผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง รองรับการแข่งขันระดับเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับการกำหนดเป้าหมายการผลิตและแผนพัฒนากำลังคนที่ได้จากข้อมูลสารสนเทศที่วิเคราะห์สถานการณ์ด้านกำลังคนของไทย ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยระบุถึงความต้องการกำลังคนสมรรถนะสูงเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลการวิเคราะห์ในเรื่องนี้ ยังเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยเฉพาะหมวดหมู่ที่ 12 การพัฒนาการศึกษาของประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง โดยวิธีการที่สำคัญในการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคี สถานศึกษาและสถานประกอบการ ต้องร่วมกันประชาสัมพันธ์ แฉแนวให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้เรียนเพื่อเข้าศึกษาในระบบทวิภาคี และคัดเลือกผู้เรียนตามความต้องการของสถานประกอบการ พัฒนาผู้เรียนทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีสมรรถนะวิชาชีพพอเพียงสำหรับการปฏิบัติงาน และให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องตามกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ และเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ การจัดการอาชีวศึกษา

ระบบทวิภาคีคุณภาพสูง โดยยึดตามประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 เป็นสำคัญ

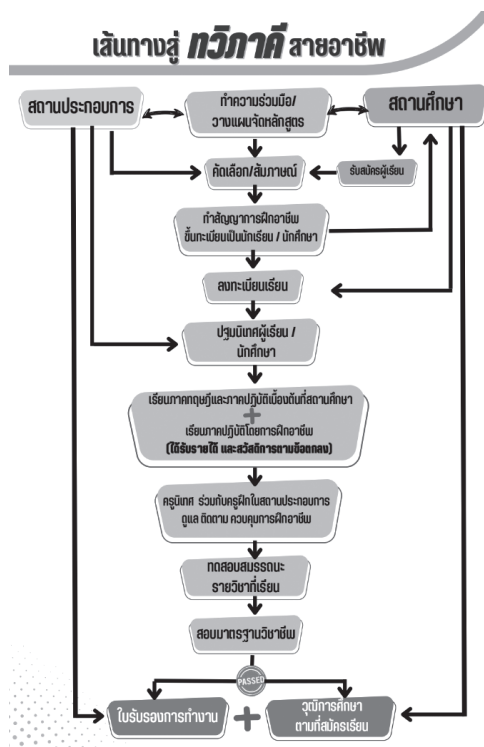
5.4.2 ผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง คือ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในสายอาชีวศึกษา โดยเฉพาะการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถานศึกษาต้องชี้แจงและประชาสัมพันธ์ผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติต่อการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นเชิงบวก ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเลือกเรียนสายอาชีพในระบบทวิภาคี ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาและสถานประกอบการมีความเชื่อมั่นในการจัดการเรียนการสอน การฝึกอาชีพ ประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ ตลอดจนโอกาสของการมีงานทำหลังผู้เรียนสำเร็จการศึกษา

ภาพที่ 6 ผู้เรียนฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ

ที่มา: ศูนย์ประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างภาพลักษณ์อาชีวศึกษา - สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ภาพที่ 7 เส้นทางสู่ทวิภาคีสายอาชีพ

ที่มา : ประชาสัมพันธ์ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี – สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

6. บทสรุป

การยกระดับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นนโยบายสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงที่ตอบโจทย์ตามวิสัยทัศน์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในการผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ การยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคีในสถานศึกษา ให้มีจำนวน 50% ภายในปี พ.ศ. 2568 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องเร่งและขยายการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการหรือรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อร่วมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มีคุณภาพสูง

โดยต้องดำเนินการการปรับและพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษา การจัดการเรียนการสอน การจัดการฝึกอาชีพ การวัดและประเมินผล ให้มีคุณภาพมากขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตามการสร้างความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เป้าหมายการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่กำหนดไว้ประสบความสำเร็จ

นอกจากนั้น การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้เรียนที่จะถูกพัฒนาให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ โดยเฉพาะในเรื่องความสามารถเฉพาะในการปฏิบัติงานกับเครื่องจักรและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้เรียนรู้การเป็นพนักงานผ่านบทบาทผู้เรียนทวิภาคีก่อนที่จะมีการจ้างงานหลังจบการศึกษา ในส่วนของสถานประกอบการก็สามารถวางแผนกำลังคนที่จะมาขับเคลื่อนงานได้ทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาที่ขาดแคลนและต้องใช้ฝีมือความชำนาญเข้ามาปฏิบัติงานได้อย่างทันทีตรงกับตามความต้องการ ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้สร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง ด้วยมาตรการต่าง ๆ เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษี ยกย่องเชิดชูเกียรติ และการเพิ่มความคล่องตัวของการประสานงานและการบริหารจัดการในพื้นที่

ในส่วนของแนวทางการขับเคลื่อนได้ใช้กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทวิภาคีให้ประสบความสำเร็จ โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย 5 สภาหลักในการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจ และในระดับพื้นที่จากสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัด 77 แห่ง และสถาบันการอาชีวศึกษาทั้ง 23 แห่ง รวมถึงการส่งเสริมให้สถานศึกษาเพิ่มภาคีเครือข่ายความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มากขึ้น โดยใช้แนวคิด 3 ส 1 ป (เสริมสร้าง ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุง) เป็นกลยุทธ์หลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ดังนี้

1. เสริมสร้างการประชาสัมพันธ์ และการแนะแนวเชิงรุก
2. ส่งเสริมการเพิ่มภาคีเครือข่าย และระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ
3. สนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง
4. ปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จากบทสรุป จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการดำเนินการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง และการเพิ่มปริมาณผู้เรียนทวิภาคีจะประสบความสำเร็จได้นั้น นอกจากการกำหนดนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายสู่ปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมแล้ว การได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ระดับจังหวัด การติดตามและรายงานผลความก้าวหน้าการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี (DVE DATA) ให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกมิติ จะช่วยให้การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เกิดประโยชน์สูงสุดกับการพัฒนาประเทศไทยอย่างแท้จริง

7. บรรณานุกรม

ข้อมูลจากหนังสือ

- [1] ทศพร ศิริสัมพันธ์. 2560. การปฏิรูปประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศไทย 4.0. นนทบุรี: สำนักงาน ก.พ..
- [2] ภูเรศ อับดุลสตา และ วรณดี สุทธินรากร, รองศาสตราจารย์. 2561. การพัฒนาระบบทวิภาคีของการอาชีวศึกษา (Enhancement of Dual Vocational System). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.
- [3] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2565. คู่มือการจัดทำแผนการฝึกอาชีพร่วมกับสถานประกอบการ พ.ศ. 2565 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอกสารราชการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- [4] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2566. แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอกสารราชการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- [5] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2566. คู่มือดำเนินงานศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีเขตพื้นที่ พ.ศ. 2566 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอกสารราชการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- [6] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2562. รายงานการติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาความเชี่ยวชาญครูอาชีวศึกษาในสถานประกอบการ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน. กรุงเทพฯ: สกศ.:บริษัท ฟริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- [7] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2562. รูปแบบและแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาสมรรถนะและความเชี่ยวชาญของครูอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: สกศ.:บริษัท ฟริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.

ข้อมูลจากการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต

- [8] กระทรวงศึกษาธิการ. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. อ้างถึงใน <https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-2023/> สืบค้นวันที่ 16 มกราคม 2566.
- [9] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. อ้างถึงใน <http://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/1540> สืบค้นวันที่ 16 มกราคม 2566.
- [10] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. อ้างถึงใน https://www.vec.go.th/Portals/0/PR/2565/10/31/%20-%20_%202566.pdf สืบค้นวันที่ 16 มกราคม 2566.
- [11] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566, 2 มีนาคม). การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีคุณภาพสูง. หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันพฤหัสบดีที่ 2 มีนาคม 2566, ฉบับที่ 26803 หัวข้อข่าว การศึกษา-วัฒนธรรม. สืบค้นจาก https://lib.edu.chula.ac.th/FILEROOM/CU_FORMCLIPPING/DRAWER006/GENERAL/DATA0026/00026921.PDF.
- [12] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. อ้างถึงใน <https://www.nesdc.go.th/download/document/Yearend/2021/plan13.pdf> สืบค้นวันที่ 16 มกราคม 2566.